

HØSTFARGER I NORD

av FAGUS-rådgiver Kristian Nyvoll

Etter hvert som høsten melder sin ankomst med lavere temperaturer og kortere dager svinner grønnfargen fra urter og løvfellende trær. Dette er en liten oversikt som baserer seg på betraktninger jeg har gjort gjennom flere høstsesonger i Tromsø.

Høstfargene varierer mellom ulike arter og lokaliteter. Fjellet, innlandsområder og indre fjordbygder vil framviser langt flere og sterkere farger enn kystområdene. For eksempel har rogn *Sorbus aucuparia* og osp *Populus tremula* høstfarger som kan variere fra rødilla via rødt, oransje og fersken til klargult. Dette kan man se både i Alta og Bardu, mens rogn i Tromsø sjelden får andre farger enn gult og brunt. Osp er noe bedre, selv om jeg kun har sett gule bladfarger i Tromsødistriktet.

De nordligste artene avslutter veksten tidlig, allerede i juli/august, på grunn av kortere dager.

Hva er det som forårsaker så store forskjeller?

- **Genetiske variasjoner** mellom enkeltindivid eller kloner innen samme art vil alltid være en faktor.
- **Alderen på enkeltplantene.** Planter som er kommet over i en generativ livsfase synes å modne av tidligere enn mer juvenile eksemplarer. De får tidligere høstfarger.
- **Jord og næringsforhold** er kjent fra fruktdyrkingen som avgjørende for overvintringen. Feit og næringsrik jord fører til at plantene har strekningsvekst lenger ut i sesongen enn de som står på mager jord. På den feite jorda blir plantene ofte brune før bladene felles, selv om de andre steder får fine farger.
- **Klimatiske faktorer** er også viktige for hvordan høstfargene blir. Differansen mellom temperaturene om dagen og om natten er vesentlig. Milde varme dager og kjølige netter fremmer god fargeutvikling, mens døgn med små forskjeller mellom dag og natt gir svakere farger. I kystområder er temperaturvariasjonen gjennom døgnet liten og fargene blir dermed svakere.

Til slutt feier høststormene inn og gjør ende på fyrverkeriet. Tidlige frostnetter kan også ødelegge. Planter som ennå har skuddvekst tåler ikke frost og blir brune. Høstfarger er et tegn på at plantene modner av før vinteren.

I Tromsø Botaniske hage er det samlet inn arter fra både arktiske og alpine områder.

Sorbus koehneana

Storparten av de alpine plantene i Botanisk hage kommer fra sørlige områder. Fra slutten av september og i oktober begynner daglengden i Tromsø å tilsvare avslutningsforholdene på lokalitetene disse plantene kommer fra. Lavere temperaturer mot slutten av sesongen gir disse artene nødvendige impulser om en kommende vinter. Mange av de alpine artene får vakre høstfarger hos oss, selv om Tromsø har et kystklima som ikke fremmer god fargeutvikling.

Nedenfor vil jeg nevne noen arter som får fine høstfarger også i Tromsø.

Alaskakornell *Cornus stolonifera* 'Farba' og sibiriskornell *Cornus alba* 'Sibirica' har gule og oransje høstfarger som står godt i kontrast til de røde greinene.

Alperips *Ribes alpinum* får en god gulfarge om høsten. Kryprips *Ribes glandulosum* 'Alaska' gir knallrøde matter om høsten.

Bergrose *Rosa pendulina*, fylt kanelrose eller jomfrurose *Rosa majalis* 'Foecundissima' og den fylte *Rosa pimpinellifolia* 'Totenviksrose' viser gode farger fra gult, via oker til laksrødt. De henholdsvis røde og svarte nypene er også dekorative og gir en vakker kontrast til bladverket.

Bjarkøyspirea *Spiraea chamaedryfolia* får klar gul farge. Bjørkebladspirea *Spiraea betulifolia* er blant de beste buskene for høstfarger, hvor det rubinrøde er en framtrедende farge.

Japanspirea 'Norrboten' *Spiraea japonica* 'Norrboten' blir skikkelig spraglet om høsten med sterke klare farger i alle valører. Denne er også blant de beste!

Japanspirea 'Norbotten'

Blankmispel *Cotoneaster lucidus* viser klare og sterke variasjoner innen rødt og oransje.

Gulrododendron *Rhododendron luteum* får meget vakre høstfarger fra skarpt oransje til rødilla før bladene faller av.

Hegg *Prunus padus* blir i hovedsak gul, men kan ha innslag av fersken og lilla.

Alle disse artene av rogn viser sterke klare høstfarger: *Sorbus fruticosa*, hvitrogn *Sorbus koehneana* "Ås", *Sorbus filipes*, *Sorbus hupehensis*, *Sorbus poteriifolia*, kashmirrogn *Sorbus cashmiriana*, *Sorbus matsumoriana*, dvergrogn *Sorbus reducta*. De fire førstnevnte får knallrøde høstfarger og har hvite bærepler. De resterende kan ha noe varierende farger mellom rødt og oransje.

Krossved *Viburnum opulus* får høstfarger som mest går i noe mykt avtonede pastellnyanser.

Malus mandchurica er representert med noen få planter i Botanisk hage. Plantene er ennå små og unge, hvordan de vil klare seg i nord er noe tidlig å si. Det er likevel et godt tegn at skuddveksten avsluttes i god tid og buskene flammer opp i rødt og oransje. Jeg har også forventninger til andre arter innen denne slekta.

Sibirhagtorn *Crataegus sanguinea* er tidlig ute med høstfargene. Disse blir meget sterke og varierer mellom fersken, klar gult, oransje, og rødt. *Crataegus maximowiczii* får like sterke farger – men viser kanskje ennå mer av det røde. Disse er av de beste hagtornartene for høstfarger.

Sibirlerk *Larix sibirica*: når det meste lauvet har falt av trær og busker flammer lerka opp. Den får en ren gul farge. Når alt annet går i brunt og grått blir dette sesongens siste store fargeinnslag.

Svartsurbær *Aronia melanocarpa* utvikler både skinnende svarte bær og gode høstfarger mellom oransje og rødt!

Slektene søtmyspel *Amelanchier* og hjertetre *Cercidiphyllum* er kjent for gode høstfarger, men her i Tromsø blir de helst gule til blekgule og innfrir ikke mine forventninger.

Enkelte stauder får også sterke bladfarger mot høsten.

Artene koreaskjegg *Aruncus aethusifolius* og skogskjegg *Aruncus dioicus* (en variant fra Kamtsjatka) får gode farger.

Noen arter og sorter av *Bergenia* får sterke farger og spraglete blader og tar seg godt ut blant de grønbladete typene av samme art.

Strandvortemelk *Euphorbia palustris* får røde stilker og gule blader om høsten.

Innen storkenebbslekta *Geranium* er det også flere som viser fine farger i Botanisk hage før de visner ned. Mange seintblomstrende stauder vil også ha prydderdi utover i oktober.